

DIVERSITATE CULTURAL-LINGVISTICĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL BĂNĂȚEAN DUPĂ 1945

Banatul este una dintre regiunile în care coexistența diverselor grupuri cultural-lingvistice este o trăsătură definitorie. Istoria bănățeană poate fi spusă, ca oricare altă istorie, din multe perspective, toate ilustrând complexitatea societății. Școala este una dintre instituțiile care reflectă schimbările din societate. Ea face trecerea de la trecut, datorită tendinței ei de conservatorism, spre viitor, datorită faptului că pregătește oamenii societății de mâine.

Diverse aspecte ale învățământului din Banat au fost prezentate în mai multe lucrări dintre care cele mai cunoscute sunt cele ale lui Victor Țircovnicu, despre învățământul de până la 1918, Ioan Muntean, Angela Rotaru-Dumitrescu și alții, respectiv în capitole dedicate învățământului, parte a unor lucrări mai ample precum *Istoria Banatului* (coordonator Victor Neumann). Autorii avut în vedere școlile românești în perioada anterioară Marii Uniri, evidențiind problemele cu care se confruntau elevii și dascălii români în condițiile restrictive ale statului austro-ungar. De la sfârșitul secolului al XIX-lea, autoritățile promovau maghiarizarea și descurajau prin diferite acte normative învățământul în limba maternă a celorlalte etnii bănățene. În această situație se aflau, alături de români, și sârbii, bulgarii, slovacii, și chiar germanii. Totuși, de-a lungul timpului, fiecare comunitate cultural-lingvistică a reușit să aibă propriile școli, iar istoria lor întregeste imaginea de ansamblu a învățământului bănățean. Studiile dedicate lor sunt mai puține, uneori doar în limba maternă, ceea ce a restrâns popularizarea informațiilor. Școlile germane de până în 1989 sunt prezentate într-o lucrare cuprinzătoare a lui Ludwig Holzinger; referitor la școlile sârbești a scris până în 1989 Dușan Sablici, iar mai departe, până în prezent, Iuliana Galeș; școlile maghiare au doar istorii parțiale, în anuare sau articole din periodice, la fel ca în cazul școlilor cu predare în ucraineană, romani și bulgară, despre care au scris câteodată dascăli dedicați. În paginile următoare ne propunem să vorbim despre aceste școli, despre rolul lor în comunitatea mai restrânsă și mai largă, despre modul în care diversele evenimente social-istorice și schimbările politicii de stat au influențat evoluția instituțiilor educative.

Tradiția multietnică a regiunii a permis existența organizațiilor cultural-educative ale tuturor comunităților, dar a dus și la apariția unei identități multiple:

„Moștenirile plurale și înrudirile dintre cele mai multe culturi comunitare premoderne și moderne contribuie decisiv la construirea societății civile. Și mai important de reținut este că interferența spirituală este generatoare de valori morale stabile, valori ce pot sta la baza oricărei politici a recunoașterii. Neputința departajării pe criterii de specificitate, de etnicitate, apartenență rasială, referințe culturale unice arată că sunt situații în care avem de a face cu un melting pot. De obicei în interiorul acestuia, orizonturile fuzionează în mod firesc¹”.

Faptul determină o toleranță mai mare și acceptarea mai ușoară a manifestărilor culturale ale celorlalți. Când analizăm datele recensămintelor trebuie să avem în vedere și posibilitatea ca fiecare individ să se declare altfel în funcție de vreun criteriu pe care-l consideră important în acel moment. De aici se nasc unele discuții în legătură cu corectitudinea datelor culese. Multe comunități cultural-lingvistice consideră că numărul membrilor lor este mult mai mare decât cel din statistici². Unul dintre reproșuri este faptul că persoanele sunt silite să aleagă o singură variantă etnică sau de limbă maternă, or de multe ori aceeași persoană alege diferit în contexte diferite. Există și tendința multor comunități de a-i considera membri și pe cei care s-au îndepărtat complet de ele, identitatea strămoșilor și identificarea de către alții fiind considerate suficiente pentru apartenența la grup. Totuși recensămintele arată o stare de fapt și o direcție previzibilă în evoluția populației.

Dezvoltarea oricărei instituții școlare depinde în primul rând de trendul demografic, astfel încât vom reda câteva date statistice colectate cu ocazia recensămintelor populației. Informații mai exacte cu privire la distribuția etnică în cele trei județe vestice avute în vedere: Arad, Caraș-Severin și Timiș, sunt din 1956, recensămintele anterioare fiind făcute luându-se în considerare alte unități administrative³.

---

¹ Victor Neumann, *Neam, popor sau națiune? Despre identitățile politice europene*, București, Editura RAO, 2015, p. 203-204.

² Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală - *Raport cu privire la implementarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare*, 2009 (<http://www.edrc.ro/docs/docs/carta/RAPORT-CARTA-tot-final-cu-coperta.pdf>, accesat în 31.08.2017).

³ http://www.edrc.ro/recensamant.jsp?regiune_id=1832&judet_id=2057&localitate_id=0,30. 08. 2017.

Anul	Județul	Total populație	Români	Maghiari	Germani	Sârbi /croaiți	Croaiți
1956	Arad	475620	330011	80128	44311	3075	
	Caraș-Severin	327787	263535	8260	23503	16237	
	Timiș	568881	325834	77530	114194	23871	
1966	Arad	481248	344302	75445	43874	2850	
	Caraș-Severin	358726	295879	9175	23882	15826	
	Timiș	607596	378183	76183	109315	22709	
1977	Arad	512020	375489	74098	39702	2427	
	Caraș-Severin	385577	323095	9238	21676	15587	
	Timiș	696884	472912	77525	98296	21782	
1992	Arad	487617	392600	61011	9392	1732	13325
	Caraș-Severin	376347	325758	7876	11936	7885	7776
	Timiș	700033	561200	62866	26722	17144	17836
2002	Arad	461791	379451	49291	4852	1217	17664
	Caraș-Severin	333219	294051	5824	6149	6082	7914
	Timiș	677926	565639	50556	14174	13273	16084
2011	Arad	430629	340670	36568	849	849	16475
	Caraș-Severin	295579	243933	2938	5036	5036	7272
	Timiș	683540	550836	35295	10102	10102	14525

Tablel 1. Date statistice privind compoziția etnică a trei județe.

După cum se poate observa, până în 1992 populația totală a județelor era în creștere, cauzele fiind migrația economică internă datorată industrializării, creșterea natalității după război, respectiv după decretul din 1966 care încuraja natalitatea și interzicea întreruperile de sarcină. Rezultatul a fost o creștere mare a populației, astfel încât în marile orașe au fost construite numeroase instituții de învățământ care deserveau cartierele muncitorești și, chiar și așa, activitatea se desfășura în mai multe schimburi.

După 1992, numărul locuitorilor a scăzut constant datorită natalității negative și a intensificării migrației economice externe. Mulți dintre tinerii plecați se stabilesc în alte țări, iar copiii lor trăiesc acolo. Astfel, școlile de cartier sunt din ce în ce mai depopulate, iar liceele industriale încep să-și închidă

porțile. Micșorarea numărului de elevi dintr-o clasă și reorganizarea rețelei școlare schimbă imaginea învățământului cu care societatea s-a obișnuit de jumătate de secol.

În 2011, doar Timișul era în creștere demografică, pe fondul migrației interne datorate condițiilor economice. Trend-ul demografic a influențat puternic și grupurile minorităților. În intervalele dintre recensăminte, maghiarii, sârbii și slovacii au pierdut până spre 10% din populație, iar îmbătrânirea din rândurile lor este accentuată. Etnicii germani au cea mai mare scădere pe fondul migrației spre Germania, care a fost încurajată în perioada comunistă chiar de către stat. Populația rămasă este îmbătrânită și se estimează că se va păstra același ritm de scădere⁴. Alte etnii sunt în situații asemănătoare.

Anul	Județul	Romi	Slovaci	Cehi	Bulgari	Ucraineni
1956	Arad	1743	8108	5176	1842	225
	Caraș-Severin	3220	2052	6347	73	3192
	Timiș	6089	2667	1216	7440	1405
1966	Arad	2645	7317	1862	1683	259
	Caraș-Severin	2132	1292	5858	108	3647
	Timiș	4637	2300	971	7509	1780
1977	Arad	9256	7551	1044	1473	364
	Caraș-Severin	5927	781	4548	95	3944
	Timiș	9828	2128	786	7151	3773
1992	Arad	13325	6760	226	1122	840
	Caraș-Severin	7776	555	3652	83	4118
	Timiș	17144	2229	389	6466	6468
2002	Arad	17664	5695	152	819	1741
	Caraș-Severin	7914	340	2479	52	3526
	Timiș	16084	1908	283	5562	7321
2011	Arad	16475	4462	118	549	1261
	Caraș-Severin	7272	192	1556	27	2483
	Timiș	14525	1424	185	4478	5950

Tabel 2. Date statistice privind compoziția etnică a trei județe⁵.

⁴ Tamás Kiss, Ilka Veress, *Minorități din România: dinamici demografice și identitare*, Cluj-Napoca, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, 2010, p. 10-16.

⁵ http://www.edrc.ro/recensamant.jsp?regiune_id=1832&judet_id=2057&localitate_id=0, 30.08.2017.

În al doilea tabel sunt surprinse două comunități cu o evoluție aparte: romii și ucrainenii. Aceștia din urmă vin din Maramureș, un prim val mai mare sosind în anii '60, apoi altul după 1990. Inițial fusese o migrație economică limitată la perioada lucrărilor agricole. Ulterior, s-au stabilit definitiv în satele depopulate prin plecarea etnicilor germani. În prezent comunitatea ucraineană este una dintre cele mai tinere comunități, deși migrația economică îi afectează ca și pe ceilalți locuitori. De asemenea, romii au una dintre cele mai mari rate de natalitate, iar statul, prin diverse acte normative și acțiuni concrete naționale sau locale încearcă să determine integrarea lor socială. Astfel, învățământul pentru acest grup se dezvoltă continuu. Se evită școlile segregate, dar în viitor este previzibil că vor dori și ei să beneficieze de tipul de învățământ cu predare integrală în limba maternă.

Reorganizările rețelei școlare au ținut cont de realitățile demografice, dar au existat și factori politici care au influențat evoluția acestor școli.

În perioada interbelică învățământul bănățean s-a integrat în cel al statului român. Școlile de stat maghiare au fost înlocuite de cele românești, limba oficială a devenit româna, iar școlile confesionale care erau o modalitate de a limita amestecul autorităților în procesul didactic și erau medii în care se puteau promova în continuare valori culturale proprii și ideologii izolaționiste s-au împuținat tot mai mult. Numărul total al școlilor a crescut, iar specializările s-au diversificat. În 1934 este înființată secția liceală cu predare în limba sârbă în cadrul Liceului C.D. Loga din Timișoara, în urma Convenției româno-iugoslave semnată în anul anterior⁶.

Anul 1948 determină numeroase schimbări. Dispar toate școlile confesionale, iar autoritățile sunt interesate de extinderea școlarizării în rândul clasei muncitoare și țărănimii. Apar școli noi, liceele își diversifică oferta propunând clase și specializări care să vină în întâmpinarea nevoilor unei economii care avea ca obiectiv o industrializare rapidă. De asemenea, trebuiau pregătite cadrele didactice, respectiv activiștii care să formeze noua generație în spiritul valorilor socialiste. Pentru grupurile cultural-lingvistice epoca părea

---

⁶ Vasile Râmneanțu, *Istoria relațiilor româno-iugoslave în perioada interbelică*, Timișoara, Editura Mirton, 2007, p. 177-194: „Convenția româno-iugoslavă privind organizarea școlilor primare minoritare din Banat” a fost semnată la 10 martie 1933 și a intrat în vigoare la 26 septembrie 1933. Convenția prevedea existența școlilor de stat cu predare în limba română, în Iugoslavia, respectiv în limba sârbă, în România. Învățătorii trebuiau să fie de aceeași confesiune și limbă cu cea a majorității elevilor, dar să fie cetățeni ai statului în care activau. Cele două state se obligau să asigure pregătirea cadrelor didactice pentru aceste școli.

fastă. Partidul Comunist își declarase sprijinul față de cetățenii etniilor minoritare, cu excepția germanilor, de aceea au fost înființate școlile cu predare în alte limbi materne decât româna. Astfel, între 1948 și 1959 funcționează Liceul Mixt de la Arad cu predare exclusiv în limba maghiară⁷, Școala Mixtă Sârbească există în perioada 1948-1961⁸, iar între 1949 și 1955 a existat un Liceu Bulgar în Dudeștii Vechi, județul Timiș⁹. Denumirea de școală mixtă nu era legată ca în perioada precedentă de amestecul băieților și fetelor, ci se referea la specializările diferite pe care le ofereau școlile. Pe lângă clasele liceale teoretice au fost introduse clase tehnologice, respectiv cursuri de 1-2 ani care să pregătească educatoare și învățători pentru perioada următoare. Numărul mare de elevi care frecventau școala obligatorie și epurările au dus la insuficiența personalului didactic. Clase profesionale în limbile minoritarilor au fost formate și în alte localități, precum Sănnicolau Mare, Jimbolia, Nădlac, Moldova Nouă etc. La Dudeștii Vechi este cea mai mare comunitate de bulgari din România. După război au fost aduși dascăli din Bulgaria, dar aceștia nu s-au putut integra în comunitatea locală din cauza diferențelor de cultură. În timp ce în Bulgaria confesiunea este ortodoxă, iar limba și obiceiurile au evoluat în cadrul statului bulgar, bulgarii bănățeni sunt romano-catolici și, fiind destul de izolați, au păstrat anumite cutume și o altă formă a limbii. Pentru că elevii s-au orientat către clasele în limba română, școala nu s-a putut dezvolta în direcția învățământului în limba maternă¹⁰. În perioada 1948-1958 la Carașova (Caraș-Severin), s-a studiat în sârbo-croată la clasele I-VII. Școala de acolo data din 1722 și era o școală confesională romano-catolică. Predarea în croată va continua și după 1948, dar din 1958 predarea se va face în română și va cuprinde și primele clase de liceu, treapta I fiind învățământ obligatoriu. Școlile primare, respectiv gimnaziale erau numeroase și multe localități aveau clase cu predare în germană, maghiară, sârbă, slovacă, ele continuând să existe până după 1990.

Anii '60 aduc noi schimbări în rețeaua școlară. Școlile cu predare în limbile minorităților sunt afectate direct, majoritatea devenind secții ale unor

---

⁷ Arhiva Liceului „Csiki Gergely” Arad, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

⁸ Dușan Sablici, *Școlile sârbești din România, 1919-1989*, Timișoara, Uniunea Sârbilor din România, 1996, p. 81-85.

⁹ Arhiva Liceului „Sfinții Kiril și Metodieu”, Dudeștii Vechi, Timiș, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

¹⁰ Arhiva Liceului „Sfinții Kiril și Metodieu”, Dudeștii Vechi, Timiș, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

licee sau primind câte un rând de clase cu predare în limba română. Motivația oficială a acestor comasări a fost reducerea numărului elevilor. O alta era însă legată de efectele protestelor maghiare din 1956. Autoritățile au considerat că segregarea pe criterii etnice poate întări sentimentul apartenenței la un grup și poate încuraja simpatii anticomuniste. În consecință, dispare liceul sârbesc, clasele lui devenind parte a Liceului nr. 1, apoi a Liceului nr. 10, redenumit Liceul de Filologie-Istorie Timișoara¹¹. În liceu au existat în diverse perioade și secții maghiare, respectiv germane. Liceul maghiar din Timișoara devine Liceul de Matematică-Fizică nr. 2 și are un rând de clase liceale cu predare în română. La Arad, din 1956, Liceul nr. 3 era cel în care se predă exclusiv în maghiară până în 1959. Redenumit apoi Liceul „Ocskó Terezia”, instituția devine din 1961 Școala Medie nr. 3 cu secții în română și maghiară¹². În situații asemănătoare au fost și școlile maghiare din alte orașe din vestul țării. La Liceul Teoretic „Jozef Gregor Tajovský” din Nădlac (Arad), au existat clase cu predare în română, maghiară și slovacă. Liceele germane au rămas independente, respectiv cu profil teoretic, chiar dacă etnicii germani au migrat masiv. Acestea atrăgeau o elită care dorea o educație riguroasă, iar prestigiul limbii și culturii germane a fost tot timpul la cote înalte.

În 1977 începe o nouă etapă în istoria instituțiilor de învățământ. Se acordă o mai mare importanță învățământului tehnologic, astfel încât în fiecare liceu teoretic s-au înființat și câteva clase cu profil tehnologic. De regulă clasele cu predare în altă limbă decât româna au fost orientate către un asemenea domeniu. Astfel, clasele sârbești au avut specializări precum mecanica, prelucrarea lemnului, electrotehnică, păstrându-se ca parte teoretică doar profilul filologic. La liceul cu predare în maghiară din Timișoara se înființează în 1980 o secție în limba română, iar la Arad, din 1977, clasele liceale maghiare devin secție a Grupului Școlar CFR, cu specializarea Mecanică auto, școala devenind din 1982 Liceul Industrial nr. 11 cu profil de industria petrolului¹³. Orientarea către profiluri tehnologice a avut drept consecință micșorarea ușoară a numărului de elevi. Tinerii care doreau o pregătire teoretică mai bună și doreau să se concentreze asupra disciplinelor științifice optau pentru filierele teoretice în limba română, admiterea în învățământul superior fiind o probă dificilă, iar profilul tehnologic nu răspundea exigențelor mai ridicate. Într-un cerc vicios, scăderea performanțelor școlare a îndepărtat și mai mult elevii,

---

¹¹ Sablici, *Școlile sârbești*, p. 89-97.

¹² Arhiva Liceului „Csiki Gergely” Arad, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

¹³ Arhiva Liceului „Csiki Gergely” Arad, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

astfel încât era previzibil ca acele clase să dispară din cauza lipsei candidaților pentru aceste profiluri.

1990 este anul renașterii multor instituții cu limba de predare maternă, alta decât româna. La Timișoara Liceul de matematică Fizică nr. 2 devine Liceul Teoretic „Bela Bartok”, exclusiv maghiar, care cuprinde toate nivelurile de învățământ. Oferă o paletă mai largă de specializări, având inclusiv o clasă cu profil „Servicii”. De asemenea, au existat la începutul anilor '90 și clase profesionale, respectiv cursuri de pregătire pentru educatoare și învățători¹⁴. Clasele de limbă română s-au mutat într-un alt spațiu, devenind Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon”, cu predare intensivă în franceză. Ulterior, în cadrul aceleiași unități școlare s-au format clase cu predare intensivă italiană și spaniolă. Clasele cu predare în limba sârbă de la Liceul de Filologie Istorie devin Liceul Teoretic „Dositei Obradovici”, această instituție oferind școlarizare integrală în limba maternă sârbă la toate nivelurile de învățământ¹⁵. La Arad se naște Colegiul „Csiky Gergely” care din 2001 cuprinde toate ciclurile de învățământ, inclusiv o școală profesională.

Liceul Teologic Romano-Catolic Gerhardinum din Timișoara a apărut în 1992, inițial fiind Seminarul Liceal Romano-Catolic. Denumirea actuală datează din 1996. S-a declarat încă de la început ca un continuator al Liceului Piarist, preluând atât spațiul fostului liceu, cât și motto-ul acestuia, *Pieta et Litterae*. În 1995, după ce își desfășurase activitatea în mai multe locuri, instituția s-a mutat în localul retrocedat Bisericii Romano-Catolice. Până în 2009 directorii instituției au fost preoți-paroși, din acest an funcția fiind preluată de un profesor laic. A debutat cu două clase de băieți, apoi, renunțând la statutul de seminar, s-a deschis și fetelor și s-a extins pe toate ciclurile de învățământ, inclusiv la nivel preșcolar. Până în 2012 au existat doar clase de liceu, vocaționale, în general o clasă cu predare în limba maghiară, una cu predare în limba română. Din 2011 începe ciclul primar, doar în limba română, iar din 2014 se introduc și grupele de preșcolari cu predare în maghiară, respectiv în română. Odată cu evoluția claselor a apărut și ciclul gimnazial, astfel încât oferta școlară este completă¹⁶.

În 1996, școala generală din Carașova (Caraș-Severin), devine Liceul Teoretic Bilingv Româno-Croat. Predarea în cazul secției croate se face parțial în

---

¹⁴ Arhiva Liceului Teoretic „Bela Bartok” Timișoara, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

¹⁵ Iuliana Gales, *Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” Timișoara (1990-2015)*, Timișoara, Editura Uniunii Sârbilor din România, 2016, p. 16-33.

¹⁶ Arhiva Liceului Teologic Romano-Catolic Gerhardinum, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

limba maternă. În afara orelor de limbă maternă și de istorie a minorității, celelalte discipline se studiază în croată în funcție de existența profesorilor cunoscători ai limbii. Într-o situație similară se află și proaspăt înființata secție de limbă ucraineană de la Colegiul Național „Lulia Hasdeu” Lugoj, Timiș, care a debutat în 2006. Pentru ca elevii școlii gimnaziale din Știuca și din satele din jur să poată continua și la liceu studiul limbii materne ucrainene s-a creat această clasă, dar disciplinele școlare se predau în limba română.

În foarte multe localități mai mici, rurale sau urbane, în 1990, se învăța încă în limba maternă. Încet, încet, numărul lor s-a restrâns, respectiv studiul limbii materne a rămas disciplină opțională, la solicitarea părinților. În capitalele de județ, elevii de toate vârstele au posibilitatea să studieze în limba maternă într-o singură instituție. Liceul Teoretic „Bela Bartok” și Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” devin centrele educative ale comunității. În 2010, impunându-se costurile standard pe elev, respectiv restrângerea cheltuielilor, au dispărut o mare parte din clasele în care se studia în altă limbă maternă. Astăzi, în județul Timiș mai există clase cu predare în limba maghiară doar la Școala Gimnazială „Eftimie Murgu” din Lugoj, Tormac, Jimbolia, Dumbrava. Se mai predă limba maghiară la cererea părinților în localitățile: Beba Veche, Buziaș, Recaş, Deta, Teremia Mare, Foeni, Variaș, Iohanisfeld, Făget, Ciacova, Cenei, Cărpiniș, Gătaia, Uivar, Dudeștii Vechi, Cenad, Sânicolaul Mare. O clasă primară în limba sârbă în regim de învățământ simultan mai există la Beregsău Mic, dar ore de limbă sârbă și de istoria și tradițiile minorității sârbe se fac la Peciu Nou, Rudna, Cenei, Foeni, Variaș, Sînpetru Mare, Giulvăz, iar în Caraș-Severin doar la Liceul Tehnologic „Clisura Dunării”, Moldova Nouă, respectiv la Școala Gimnazială din Socol.

Limba cehă se studiază în câteva localități rurale din Caraș-Severin – Ravensca, Bigăr, Sfânta Elena, Gârnic, slovacă în Timiș, la Butin. Localitățile în care se studiază limba ucraineană sunt tot mai numeroase, astfel în Timiș putem enumera școlile din Știuca, Banloc, Variaș, Victor Vlad Delamarina, Darova, Școala „Anișoara Odeanu” din Lugoj, Barna, Bethausen, Mașloc. În Caraș-Severin, școlile din Săcelu Nou, Cornuțel, Caransebeș și Liceul Teoretic „Decebal” din Reșița au ore de limbă ucraineană.

Trecerea în revistă a acestor localități scoate în evidență mai multe aspecte. S-a menținut diversitatea etnică specifică zonei, iar instituțiile de învățământ reflectă acest lucru. Unele comunități au pierdut instituțiile, dar în localitățile respective se păstrează în continuare tradiția multilingvismului și multiculturalității. Se poate observa că în aceeași localitate mică există ore de

maghiară, sârbă, ucraineană, romani, germană etc. În foarte multe dintre localități se întâmplă și astăzi un fenomen firesc: preluarea de către întreaga comunitate a unor elemente din tradiția tuturor grupurilor etnice, creându-se o nouă identitate. De exemplu, chiar în Planul de dezvoltare instituțională al Școlii Gimnaziale din Știuca¹⁷ se precizează faptul că nou-veniții au adus cu ei obiceiurile ucrainene, dar au preluat și obiceiurile locale germane, respectându-le și pe acestea în absența etnicilor germani. În celălalt capăt al județului, Variașul a fost o localitate sârbească. Astăzi, obiceiurile și tradițiile sârbești sunt duse mai departe de întreaga comunitate care a devenit preponderent românească. În mediul urban, Liceul Teologic Romano-Catolic Gerhardinum din Timișoara are cele două secții în română, respectiv maghiară, dar există și un număr de elevi croați cu care se fac ore de limbă croată. De altfel, în liceele cu specific teologic (ortodox, catolic, baptist, pentecostal) sunt primiți elevi indiferent de etnie sau de confesiune.

Apartenența unei persoane la mai multe culturi înseamnă mai mult decât cunoaștere și participare la evenimente culturale. Înseamnă interiorizarea valorilor și apariția unei noi identități care armonizează diversele componente și creează o realitate nouă:

„La personne biculturelle n'est ni la somme des deux cultures en question, ni le réceptacle des deux cultures distinctes, mais une entité qui combine et synthétise les aspects et les traits de ces deux cultures, et ceci de façon originale et personnelle. Elle a donc sa propre compétence culturelle, sa propre expérience et sa propre écologie. Ce n'est que lorsque cette réalité sera comprise et acceptée que l'on pourra enfin reconnaître pleinement la personne biculturelle et lui permettre d'assumer sa propre spécificité”¹⁸.

În astfel de condiții, instituțiile școlare trebuie să-și redefinească obiectivele în sensul promovării deschiderii spre mai multe culturi. Ce rol au școlile cu predare în limba maternă? Acestea promovează politica educațională a statului. Este o mărturie a faptului că România își asumă o educație multiculturală, în spiritul valorilor europene. În plus, școlile sunt centre culturale

¹⁷ Arhiva Școlii Gimnaziale Știuca, *Plan de Dezvoltare Instituțională*, ms.

¹⁸ Francois Grosjean, *Biculturalismul și copilul bicultural*, http://www.huffingtonpost.fr/francois-grosjean/biculturalisme-enfant-biculturel_b_2653017.html, accesat în 29.07.2016: „Persoana biculturală nu este nici suma celor două culturi în chestiune, nici receptacolul celor două culturi, ci o entitate care combină și sintetizează aspect și trăsături ale celor două într-o manieră originală și personală. Ea are deci propria competență culturală, propria experiență și propriul sistem. Această realitate ar trebui înțeleasă și acceptată pentru a putea în sfârșit recunoaște biculturalitatea unei persoane și a-i permite să-și asume propria specificitate”.

ale comunităților. Ele devin singurele instituții care păstrează și transmit valorile grupului cultural-lingvistic într-o formă organizată și permanentă. De asemenea, grupuri cultural-lingvistice sunt punți de legătură cu țările vecine. Mai ales după 1989 proiectele educative transfrontaliere au adus împreună oameni din țări și comunități diferite care au descoperit în primul rând ceea ce au în comun. Fiecare grup etnic colaborează în ultimii ani cu instituții din țările-mamă și sunt ajutate în diverse moduri. Toate instituțiile de învățământ sunt interesate de colaborările externe prin programele europene de tip Erasmus, iar cunoașterea celuilalt poate începe cu vecinii.

Ce se va întâmpla cu diversele grupuri etnice? Asimilarea naturală duce la dispariția grupurilor cultural-lingvistice minoritare, iar odată cu ele și la diminuarea bogăției culturale cu care aceste comunități contribuie la viața întregii societăți românești. Unele comunități cresc, altele apar, de exemplu comunitatea italiană din Timiș este în creștere, la fel și cea musulmană, din diferite țări de proveniență. Instituțiile școlare vor dăinui un timp, se vor adapta, apoi rămâne o datorie morală a noilor generații să păstreze și să transmită mai departe moștenirea culturală diversă și bogată a unui Banat multiethnic.

IULIANA GALEȘ

Universitatea de Vest din Timișoara

LA DIVERSITÉ CULTURELLE-LINGUISTIQUE DANS
L'ENSEIGNEMENT DE BANAT APRES 1945
Résumé

La région de Banat a une longue tradition de diversité ethnique, linguistique et confessionnelle. Il y avait depuis toujours des écoles avec l'enseignement en langue maternelle. Dans cet article nous voulons présenter la manière d'évolution de ces écoles après l'année 1945.

Les écoles sont sensibles à tous changements démographiques et politiques. Le processus d'assimilation, les mouvements de population, les politiques sociales liées à l'éducation sont reflétés dans l'évolution de ces écoles. Après 1990, un phénomène intéressant se poursuit: l'acceptation par la communauté entière des valeurs de tous les groupes ethniques de manière qu'on puisse parler d'une nouvelle identité dans laquelle s'harmonisent les diverses valeurs culturelles.

Mots clés: Banat, écoles, ethnicité, multi culturalité.

